

חק לישראל – פרשת לך לך ליל שישי

תורה – בראשית פרק יב'

(ז) ויהי ריב בין רעי מקנה אברם ובין רעי מקנה לוט והפנעני והפרזי אז ישב בארץ: (ח) ויהי ריב בין רעי מקנה אברם ובין רעי מקנה לוט והפנעני והפרזי אז ישב בארץ: (ט) והות מצותא בין רעי בעיריה דאברם ובין רעי בעיריה דלוט וכןענא ופרזא בכו יתיב בארעא:

(ח) ויאמר אברם אל לוט אל נא תהי מריבה ביני ובינה ובין רעי ובין רעיך פי אנשים אחים אנחנו: (ח) ויאמר אברם אל לוט אל נא תהי מריבה ביני ובינה ובין רעי ובין רעיך פי אנשים אחים אנחנו: (ח) ויאמר אברם ללוט לא כען תהי מצותא בינא ובינה ובין רעותי ובין רעותך ארי גוברין אחין אנחנו:

(ט) הלא כל הארץ לפניך הפרד נא מעלי אם השמאל ואימנה ואם הימין ואשמאילה: (ט) הלא כל הארץ לפניך הפרד נא מעלי אם השמאל ואימנה ואם הימין ואשמאילה: (ט) הלא כל ארעא קדמך אתפרש כען מלותי אם את לצפונא ואנא לדרומא ואם את לדרומא ואנא לצפונא:

(י) וישא לוט את עיניו וירא את כל כפר הירדן כי כלה משקה לפני שחת יהוה את סדם ואת עמרה כגן יהוה בארץ מצרים באכה צער: (י) וישא לוט את עיניו וירא את כל כפר הירדן כי כלה משקה לפני שחת יהוה את סדם ואת עמרה כגן יהוה בארץ מצרים באכה צער: (י) וזקף לוט ית עינוהי וחזא ית כל מישר ירדנא ארי כלה בית שקנא קדם חבלות ית סדם וית עמרה כגינתא דין בארעא דמצרים מטי לצער:

(יא) ויבחר לו לוט את כל כפר הירדן ויסע לוט מקדם ויפרדו איש מעל אחיו: (יא) ויבחר לו לוט את כל כפר הירדן ויסע לוט מקדם ויפרדו איש מעל אחיו: (יא) ובחר ליה לוט ית כל מישר ירדנא ונטל לוט מלקדמין ואתפרשו גבר מלות אחיה:

(יב) אברם ישב בארץ כנען ולוט ישב בערי הכפר ויאהל עד סדם: (יב) אברם ישב בארץ כנען ולוט ישב בערי הכפר ויאהל עד סדם: (יב) אברם יתב בארעא דכנען ולוט יתב בקרני מישרא ופרס עד סדם:

(יג) ואנשי סדם רעים וחטאים ליהוה מאד: (יג) ואנשי סדם רעים וחטאים ליהוה מאד: (יג) ואנשין דסדום בישין בממונהון ותיבין בגויתיהון קדם יי לחרא:

(יד) ויהוה אמר אל אברם אחרי הפרד לוט מעמו שא נא עיניך וראה מן המקום אשר אתה שם צפנה ונגבה וקדמה וימה: (יד) ויהוה אמר אל אברם אחרי הפרד לוט מעמו שא נא עיניך וראה מן המקום אשר אתה שם צפנה ונגבה וקדמה וימה: (יד) ויי אמר לאברם בתר דאתפרש לוט מעמיה זקוף כען עינה וחזי מן אתרא דאת תמן לצפונא ולדרומא ולמדינתא ולמערבא:

(טו) כי את כל הארץ אשר אתה ראה לה אתננה ולזרעה עד עולם: (טו) כי את כל הארץ אשר אתה ראה לה אתננה ולזרעה עד עולם: (טו) ארי ית כל ארעא די את חזי לה אתננה ולבניה עד עלם:

(טז) ושמתי את זרעה בעפר הארץ אשר אם יוכל איש למנות את עפר הארץ גם זרעה ימנה: (טז) ושמתי את זרעה בעפר הארץ אשר אם יוכל איש למנות את עפר הארץ גם זרעה ימנה: (טז) ואשווי ית בניך סגיאין כעפרא דארעא כמא די לא אפשר לגבר לממני ית עפרא דארעא אף בניה לא יתמנון:

חק לישראל – פרשת לך לך ליל שישי

(יז) קום התהלך בארץ לארצה ולרחבה כי לה אתננה: (יז) קום התהלך בארץ לארצה ולרחבה כי לה אתננה: (יז) קום הלך בארעה לארצה ולפתיה ארי לה אתננה:

(יח) ויאהל אברם ויבא וישב באלני ממרא אשר בחברון ויבן שם מזבח ליהוה: (יח) ויאהל אברם ויבא וישב באלני ממרא אשר בחברון ויבן שם מזבח ליהוה: (יח) ופרס אברם ואתא ויתב במישרי ממרא די בחברון ובנא תמן מדבחא קדם יי:

יד (א) ויהי בימי אמרפל מלך שגער אריוף מלך אלסר פדרלעמר מלך עילם ותדעל מלך גוים: (א) ויהי בימי אמרפל מלך שגער אריוף מלך אלסר פדרלעמר מלך עילם ותדעל מלך גוים: (א) והוה ביומי אמרפל מלכא דבבל אריוף מלכא דאלסר פדרלעמר מלכא דעילם ותדעל מלכא דעממי:

(ב) עשו מלחמה את ברע מלך סדם ואת ברשע מלך עמרה שנאב מלך אדמה ושמאבר מלך צביים (צבונים) ומלך בלע היא צער: (ב) עשו מלחמה את ברע מלך סדם ואת ברשע מלך עמרה שנאב מלך צבאים (צבונים) ומלך בלע היא צער: (ב) סדרו (נ"י, עברו) קרבא עם ברע מלכא דסדם ועם ברשע מלכא דעמרה שנאב מלכא דאדמה ושמאבר מלכא דצבונים ומלכא דבלע היא צער:

(ג) כל אלה חברו אל עמק השדים הוא ים המלח: (ג) כל אלה חברו אל עמק השדים הוא ים המלח: (ג) כל אליו אתכנשו למישר חקליא הוא אתר ימא דמלחא:

(ד) שתיים עשרה שנה עבדו את פדרלעמר ושלת עשרה שנה מרדו: (ד) שתיים עשרה שנה עבדו את פדרלעמר ושלת עשרה שנה מרדו: (ד) תרתי עשרי שניו פלחו ית פדרלעמר ויתלת עשרי שניו מרדו:

(ה) ובארבע עשרה שנה בא פדרלעמר והמלכים אשר אתו ויבנו את רפאים בעשתרת קרנים ואת הזוזים בהם ואת האימים בשוה קריתים: (ה) ובארבע עשרה שנה בא פדרלעמר והמלכים אשר אתו ויבנו את רפאים בעשתרת קרנים ואת הזוזים בהם ואת האימים בשוה קריתים: (ה) ובארבע עשרי שניו אתא פדרלעמר ומלכיא דעמיה ומחו ית גבריא די בעשתרות קרנים וית תקופיא דבהמתא וית אימתני דבשוה קריתים:

(ו) ואת החרי בהרם שעיר עד איל פארן אשר על המדבר: (ו) ואת החרי בהרם שעיר עד איל פארן אשר על המדבר: (ו) וית חוראי די בטורחון דשעיר עד מישר פארן דסמיה על מדברא:

(ז) וישבו ויבאו אל עין משפט הוא קדש ויבנו את כל שדה העמלקי וגם את האמרי הישב בחצצן תמר: (ז) וישבו ויבאו אל עין משפט הוא קדש ויבנו את כל שדה העמלקי וגם את האמרי הישב בחצצן תמר: (ז) ותבו ואתו למישר פלוג דינא היא רקם ומחו ית כל חקל עמלקאה ואף ית אמוראה דיתייב בעין גדי:

(ח) ויצא מלך סדם ומלך עמרה ומלך אדמה ומלך צביים (צבונים) ומלך בלע הוא צער ויערכו אתם מלחמה בעמק השדים: (ח) ויצא מלך סדם ומלך עמרה ומלך אדמה ומלך צבאים (צבונים) ומלך בלע הוא צער ויערכו אתם מלחמה בעמק השדים: (ח) ונפק מלכא דסדם ומלכא דעמרה ומלכא דאדמה ומלכא דצבונים ומלכא דבלע היא צוער וסדרו עמהון קרבא במישר חקליא:

(ט) את פדרלעמר מלך עילם ותדעל מלך גוים ואמרפל מלך שגער ואריוף מלך אלסר ארבעה מלכים את החמשה: (ט) את פדרלעמר מלך עילם ותדעל מלך גוים ואמרפל מלך שגער ואריוף מלך אלסר ארבעה מלכים את החמשה: (ט) עם

חק לישראל – פרשת לך לך ליל שישי

בְּרִדְלַעֲמֹד מִלֶּכָּא דְעִילָם וְתִדְעַל מִלֶּכָּא דְעַמְמִיּוֹ וְאִמְרַפֵּל מִלֶּכָּא דְבִבְלָ וְאִרְיֹוּ מִלֶּכָּא דְאַלְסָר אַרְבַּעַה מִלְכִּיּוֹ לְקַבִּיל חֲמִשָּׁא:

(י) וְעַמְק הַשְּׂדִים בְּאֶרֶת בְּאֶרֶת חֲמֹר וַיִּנְסֹו מִלֶּךְ סֶדֶם וְעַמְרָה וַיִּפְּלוּ שְׂמֹה וְהַנְּשִׂאָרִים הָרָה נְסֹו: (י) וְעַמְק הַשְּׂדִים בְּאֶרֶת בְּאֶרֶת חֲמֹר וַיִּנְסֹו מִלֶּךְ סֶדֶם וְעַמְרָה וַיִּפְּלוּ שְׂמֹה וְהַנְּשִׂאָרִים הָרָה נְסֹו: (י) וּמִיֶּשֶׁר חֲקֵלָא בִּירִיּוֹ בִּירִיּוֹ מִסְקֹו חִימְרָא וְעַרְקֹו מִלֶּכָּא דְסֶדֶם וְעַמְרָה וְנִפְּלוּ תַמֵּן וְדִאֲשְׁתְּאָרוּ לְטוֹרָא עַרְקֹו:

(יא) וַיִּקְחוּ אֶת כָּל רֶכֶשׁ סֶדֶם וְעַמְרָה וְאֶת כָּל אֲבָלָם וַיֵּלְכוּ: (יא) וַיִּקְחוּ אֶת כָּל רֶכֶשׁ סֶדֶם וְעַמְרָה וְאֶת כָּל אֲבָלָם וַיֵּלְכוּ: (יא) וְשָׁבוּ יָת כָּל קַנְיָנָא דְסֶדֶם וְעַמְרָה וְיָת כָּל מִיכְלֵהוֹן וְאֲזָלוּ:

(יב) וַיִּקְחוּ אֶת לוֹט וְאֶת רֶכְשׁוֹ בֶּן אָחִי אַבְרָם וַיֵּלְכוּ וְהוּא יֹשֵׁב בְּסֶדֶם: (יב) וַיִּקְחוּ אֶת לוֹט וְאֶת רֶכְשׁוֹ בֶּן אָחִי אַבְרָם וַיֵּלְכוּ וְהוּא יֹשֵׁב בְּסֶדֶם: (יב) וְשָׁבוּ יָת לוֹט וְיָת קַנְיָנִיהָ בֵּר אַחֻהִי דְאַבְרָם וְאֲזָלוּ וְהוּא יָתֵב בְּסֶדֶם:

(יג) וַיָּבֵא הַפְּלִיט וַיִּגְדַּל לְאַבְרָם הָעֵבֶרִי וְהוּא שִׁכֵּן בְּאַלְנֵי מִמְרָא הָאֱמֹרִי אָחִי אֲשֶׁכַל וְאָחִי עֶגְרָ וְהֵם בְּעַלֵי בְרִית אַבְרָם: (יג) וַיָּבֵא הַפְּלִיט וַיִּגְדַּל לְאַבְרָם הָעֵבֶרִי וְהוּא שִׁכֵּן בְּאַלְנֵי מִמְרָא הָאֱמֹרִי אָחִי אֲשֶׁכַל וְאָחִי עֶגְרָ וְהֵם בְּעַלֵי בְרִית אַבְרָם: (יג) וְאֵתָא מִשִׁזְבָּא וְחָי לְאַבְרָם עֶבְרָאָה וְהוּא שְׂרִי בְּמִישְׁרֵי מִמְרָא אַמְוֶרָאָה אַחֻהִי דְאַשְׁכּוּל וְאַחֻהִי דְעֶגְרָ וְאִנְוֹן אֲנָשֵׁי קְנִמִּיהָ דְאַבְרָם:

(יד) וַיִּשְׁמַע אַבְרָם כִּי נִשְׁבָּה אָחִיו וַיִּרַק אֶת חֲנִיכְיוֹ יְלִידֵי בֵיתוֹ שְׂמֹנָה עֶשְׂרִי וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וַיִּרְדֹּף עַד דָּן: (יד) וַיִּשְׁמַע אַבְרָם כִּי נִשְׁבָּה אָחִיו וַיִּרַק אֶת חֲנִיכְיוֹ יְלִידֵי בֵיתוֹ שְׂמֹנָה עֶשְׂרִי וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וַיִּרְדֹּף עַד דָּן: (יד) וַיִּשְׁמַע אַבְרָם אֲרִי אֲשֶׁתְּבִי אַחֻהִי וַחֲרִיּוֹ יָת עוֹלְמוֹהִי יְלִידֵי בֵיתֶיהָ תָּלַת מָאָה וְתַמְנֵי עֶסֶר וַיִּרְדֹּף עַד דָּן:

רס"י

מישור כגן ה' – לאילנות: כארץ מצרים – לזרעים (ב"ר): באכה לער – עד לער ומ"א דורסה לגנאי על שהיו שטופי זמה בחר לו לוט בשכונתם במס' הוריות: (יא) ככר – מישור כתרגומו: מקדס – נסע מאכל אצרים (למזרח) והלך לו למערבו של אצרים נמלא נוסע ממזרח למערב. ומדרש אגדה הסיע עצמו מקדמונו של עולם אמר אי אפשי לא באצרים ולא בא להיו: (יב) ויאהל – נטה אהלים לרועיו ולמקנהו עד סדום: (יג) ואנשי סדום רעים – ואעפ"כ לא נמנע לוט מלשכון עמהם. ורבתינו (יומא לח) למדו מכאן (משלי י) שם רשעים ירקב: רעים – (סנהדרין קט) בגופם: וחטאים – צמונס: לה' מאוד – יודעים רבונם ומתכוונים למרוד בו:

(ז) ויהי ריב – לפי שהיו רועיו של לוט רשעים ומרעים בהמתם בשדות אחרים ורועי אצרים מוכיחים אותם על הגזל והם אומרים נתנה הארץ לאצרים ולו אין יורש ולוט יורשו ואין זה גזל והכתוב אומר והכנעני והפרזי אז יושב בארץ ולא זכה זה אצרים עדיין (ב"ר): (ח) אנשים אחים – קרובים ומ"א דומין בהלסתר פנים: (ט) אם השמאל ואימנה – בכל אשר תשב (אשכ) לא אתרחק ממך ואעמוד לך למגן ולעזר וסוף דבר הולך לו שנאמר וישמע אצרים כי נשבה אחיו וגו': ואימנה – אימין את עצמי כמו ואשמאילה אשמאיל את עצמי וא"ת היה לו לינקד ואיימנה כך מצינו במקום אחר (ש"ב יד) אם יש להימין ואין נקוד להימין: (י) כי כלה משקה – ארץ נחלי מים: לפני שחת ה' את סדום ואת עמורה – היה אותה

חק לישראל – פרשת לך לך ליל שישי

תמר – הוא עין גדי מקרא מלא (בד"ה ז')
ציהושפט:

(ט) ארבעה מלכים וגו' – ואעפ"כ נלחו
המועטים להודיעך שגבורים היו ואעפ"כ לא
מנעו אברהם מלרדוף אחריהם:

(י) בארת בארת חמר – בארות הרבה היו
שם שנוטלין משם אדמה לטיט של בנין.
ומדרש אגדה שהיה הטיט מוגבל בהם ונעשה
נס למלך סדום שיאל משם לפי שהיו באומות
מקאתן שלא היו מאמינין שניאל אברהם מאור
כשדים מכבשן האש וכיון שיאל זה מן החמר
האמינו באברהם למפרע (ב"ר): הרה נסו –
להר נסו. הרה כמו להר כל תיבה שאריכה
למ"ד בתחלתה הטיל לה ה"א בסופה. ויש
חילוק בין הרה לההרה שה"א שבסוף התיבה
עומדת במקום למ"ד שבאשה אבל (ס"א ז')
אינה עומדת במקום למ"ד ונקודה (ס"א)
לנקוד) פת"ח תחתיה והרי הרה כמו להר או
כמו אל הר ואינו מפרש לאיזה הר אלא שכל
א' נס באשר מאל הר תחלה וכשהוא נותן
ה"א באשה לכתוב ההרה או המדברה
פתרונו כמו אל ההר או כמו לההר (להר)
ומשמע לאותו הר הידוע ומפורש בפרשה:

(יב) והוא יושב בסדום – מי גרם לו זאת
ישיבתו בסדום:

(יג) ויבא הפליט – לפי פשוטו זה עוג שפלט
מן המלחמה והוא שכתוב כי רק עוג נשאר
מיתר הרפאים וזהו נשאר שלא הרגוהו
אמרפל וחזריו כשהכו הרפאים בעשתרות
קרנים תנחומא ומדרש ב"ר זה עוג שפלט
מדור המבול וזהו מיתר הרפאים שנאמר
הנפילים היו בארץ וגו' ומתכוין שיהרג אברהם
וישא את שרה: העברי – שבא מעבר הגהר
(ב"ר): בעלי ברית אברהם – שכרתו עמו ברית
(ס"א ז') שהשיאו לו עלה על המילה כמו
שמפורש במקום אחר):

(יד) וירק – כתרגומו וריו וכן (ויקרא כו)
והריקותי אחריכם חרב אזדיין חברי עליכם
וכן (שמות טו) אריק חרבי וכן (תהלים לה)
והרק חנית וסגור: חניכו כתיב (ס"א)
קרי) זה אליעזר שחנכו למות והוא לשון
התחלת כניסת האדם או כלי לאומנות שהוא

(יד) אחרי הפרד לוט – כל זמן שהרשע עמו
היה הדבור פורש ממנו. (ולעיל שהי' לוט
אלו וכתיב וירא ה' אל אברהם באותה שעה
כשר היה וק"ל):

(טז) אשר אם יוכל איש – כשם שא"א לעפר
להמנות כך זרעך לא ימנה:
(יח) ממרא – שם אדם:

(א) אמרפל – הוא נמרוד שאמר לאברהם
פול לחוד כבשן האש (ב"ר): מלך גוים –
מקום יש ששמו גוים על שם שנתקבלו שמה
מכמה אומות ומקומות והמליכו איש עליהם
ושמו תדעל (ב"ר):

(ב) ברע – רע לשמים ורע לבדיו: ברשע –
שנתעלה ברשעו: שנאב – שונא אביו
שבשמים: שמאבר – שם אבר לעוף ולקפוז
ולמרוד בהקב"ה: בלע – שם העיר:

(ג) עמה השדים – כך שמו על שם שהיו בו
שדות הרבה ומדרשי אגדה יש הרבה: הוא ים
המלח – לאחר זמן נמשך הים לתוכו ונעשה
ים המלח ומ"א אומר שנתבקעו הנורים
סביבותיו ונמשכו יאורים לתוכו:

(ד) שהים עשרה שנה עבדו – ה' מלכים
הללו את כדלעומר:

(ה) ובארבע עשרה שנה – למרדן בא
כדלעומר לפי שהוא הי' בעל המעשה נכנס
בעובי הקורה: והמלכים – אלה שלשה
מלכים: הזוזים – הם זמזומים:

(ו) בהררם – בהר שלהם: איל פארן –
כתרגומו מישור ואומר אני שאין איל לשון
מישור אלא מישור של פארן איל שמו ושל
ממרא אלוני שמו ושל ירדן ככר שמו ושל
שטים אבל שמו אבל השטים וכן בעל ג'
בעל שמו וכולם מתורגמין מישור וכל אחד
שמו עליו: על המדבר – אלא המדבר כמו
(במדבר ז) ועליו מטה מנשה:

(ז) עין משפט הוא קדש – על שם העתיד
שעתידין משה ואהרן להשפט שם על עסקי
אותו העין והם מי מריבה. ואונקלוס תרגמו
כפשוטו מקום שהיו בני המדינה מתקבצים
שם לכל משפט: שדה העמלקי – עדיין לא
נולד עמלק ונקרא על שם העתיד: באלכז

חק לישראל – פרשת לך לך ליל שישי

וגו' – (נדריס לז) רבותינו אמרו אליעזר
 לבדו היה והוא מנין גימ' של שמו: עד דן –
 שם תשש כחו שראה פעחידין בניו להעמיד
 שם עגל (סנהדרין לו):

עתיד לעמוד זה וכן (משלי כב) חנוך לנער
 (במדבר ז) חנכת המזבח (תהלים ל) חנכת
 הבית ובלע"ז קורין לו אינני"ר
 (אונטערריכטען) וברש"י כ"י אישטרייני"ר
 (רם ערשטען מאהל צרויכען): שמונה עשר

לע"נ

זאב וזיים בן שרה, גד גבריאל בן סוזן, דניאלה פורטונה בת רוזל, צדיקה בת שרה ז"ל.